

सर्वोच्च अदालत

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन
(सर्वोच्च अदालतको पूर्ण बैठकबाट मिति २०७५।११।८।४ मा स्वीकृत भएको)

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरमा सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शनको आवश्यकता

भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ ले भ्रष्टाचार सम्बन्धी विभिन्न कसूरजन्य कार्यहरूलाई अपराधीकरण गरी कसूर गर्ने व्यक्तिलाई सजायको व्यवस्था गरेको छ। उक्त ऐनको दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (च), (छ), (ज) र (झ) मा उल्लिखित कसूर, दफा ३ को उपदफा (२) र (३) मा उल्लिखित कसूर, दफा ६, ७ र दफा १७ मा उल्लिखित कसूरहरू मध्ये रु. १० लाखभन्दा बढी विगो भएका भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूर, दफा १८ मा उल्लिखित कसूर तथा २१ र २२ मा उल्लिखित कतिपय कसूर गर्ने कसूरदारलाई ३ वर्षभन्दा बढी कैद र विगो बमोजिम वा विगोको दोब्बर जरिवाना हुने व्यवस्था रहेको र त्यस्तो सजाय न्यायिक स्वविवेकमा निर्धारण गर्नु पर्ने गरी ऐनले सजायको माथिल्लो र तल्लो हदको व्यवस्था गरेको छ।

सोही ऐनको दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (क), (ख), (ग), (घ) र (ङ) मा उल्लिखित कसूर, दफा ४, ५, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १४, १५, १६, १९, २०, ४९ र ५१ मा उल्लिखित कसूर, दफा ६ र ७ तथा दफा १७ मा उल्लिखित कसूरहरू मध्ये रु. १० लाखभन्दा कम विगो भएका भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरमा ३ वर्षसम्म कैद हुने र विगो बमोजिम वा विगोको दोब्बर जरिवाना हुने व्यवस्था रहेको छ। यसै गरी दफा २१ र २२ मा उल्लिखित कतिपय कसूरहरूमा ३ वर्षसम्म कैद तथा रु. ३० हजारसम्म जरिवाना हुने व्यवस्था समेत रहेको छ।

साथै, भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूर गर्ने कसूरदारलाई सोही ऐनको दफा २४, अपराध संहिता तथा प्रचलित कानून बमोजिम थप सजाय हुने व्यवस्था समेत रहेको छ।

३ वर्षसम्म कैद तथा रु. ३० हजारसम्म जरिवाना हुने कसूर गर्ने कसूरदारलाई सजाय निर्धारणको प्रयोजनका लागि छुट्टै सुनुवाई गर्नु नपर्ने भएकोले उल्लिखित कसूर गर्ने कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्न छुट्टै मार्गदर्शन बनाइएको छैन।

उल्लिखित कसूरहरू बाहेक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ ले सजायको माथिल्लो र तल्लो हद तोकिएका दफा ३ को उपदफा (१) को खण्ड (च), (छ), (ज) र (झ) मा उल्लिखित कसूर, दफा ३ को उपदफा (२) र उपदफा (३) मा उल्लिखित कसूर, दफा ६, ७ र दफा १७ मा उल्लिखित कसूरहरू मध्ये रु. १० लाखभन्दा बढी विगो भएका भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूर तथा ३ वर्षभन्दा बढी कैद हुने दफा २१ र २२ मा उल्लिखित कसूर गर्ने कसूरदारलाई सम्बद्ध कानूनका व्यवस्थाहरूलाई समग्रतामा विचार गरी न्यायिक स्वविवेकमा उपयुक्त सजाय निर्धारण गर्न मार्गदर्शनको लागि सर्वोच्च अदालतले यो **भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन** बनाएको छ।

सामान्य मार्गदर्शनको प्रयोग

- यो सामान्य मार्गदर्शन भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ मा ३ वर्षसम्म कैद तथा रु. ३० हजारसम्म वा विगो बमोजिम वा विगोको दोब्बर जरीवाना हुने व्यवस्था भएका कसूर बाहेकका भ्रष्टाचार सम्बन्धी अन्य कसूरमा सजाय निर्धारण गर्दा मार्गदर्शकको रूपमा रहनेछ।
- यो सामान्य मार्गदर्शन भ्रष्टाचार सम्बन्धी गम्भीर कसूरमा कसूरदार ठहर भएको प्रतिवादीलाई सजाय निर्धारण गर्ने प्रयोजनका लागि प्रयोग हुनेछ।
- यो सामान्य मार्गदर्शन १८ वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेर भएको कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा लागू हुनेछ र कुनै कसूरदार १८ वर्षभन्दा कम उमेरको भएमा त्यस्तो कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा **कसूरदार बालबालिकाको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन** समेत लागू हुनेछ।
- ऐनले अधिकतम र न्यूनतम सजायको व्यवस्था गरेको भ्रष्टाचार सम्बन्धी मुद्दामा विद्यमान कसूरको गम्भीरता बढाउने तथा घटाउने अवस्थाका आधारमा उपयुक्त सजाय निर्धारणको लागि कैद सजायको आधार बिन्दु (Base point) निर्धारण गरिएको छ।
- ऐनमा भएको सजायको व्यवस्थाका आधारमा सजायको माथिल्लो र तल्लो दायराको सामान्यतया: मध्यबिन्दुलाई सजायको आधार बिन्दु निर्धारण गरिएको छ।
(उदाहरणको लागि ८ देखि १० वर्षसम्म कैदको सजायको व्यवस्था भएको कसूरमा सजाय निर्धारणको आधार बिन्दु ९ वर्ष कायम गरिएको)
- अपराध संहिताको दफा ३८ बमोजिम कसूरको गम्भीरता बढाउने अवस्था मुद्दामा विद्यमान भएमा कैद सजायको आधार बिन्दुबाट सजायको दायराको अधिकतम हदमा नबढ्ने गरी कैद सजायको अवधी बढाउन सकिने तथा अपराध संहिताको दफा ३९ बमोजिम कसूरको गम्भीरता घटाउने अवस्था मुद्दामा विद्यमान भएमा कैद सजायको आधार बिन्दुबाट सजायको दायराको न्यूनतम हदमा नघट्ने गरी कैद सजायको अवधी घटाउन सकिने गरी सजाय निर्धारण गर्ने विधि तय गरिएको छ।
- यस सामान्य मार्गदर्शनमा सजाय निर्धारण गर्ने प्रयोजनको लागि सम्बद्ध कानूनहरूमा रहेका सम्बन्धित व्यवस्थाहरूलाई समग्रमा मध्यनजर गरी अपराध संहिता र प्रचलित कानून बमोजिम भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरमा कसूरदारलाई हुन सक्ने थप सजायलाई समेत समावेश गरिएको छ।
- सजाय निर्धारणलाई सहज, वस्तुपरक र एकरूपतापूर्ण बनाउन सजाय निर्धारण सम्बन्धी १५ वटा चरणहरू निर्धारण गरिएको छ। यस सामान्य मार्गदर्शनको भाग- १ मा सजाय निर्धारण सम्बन्धी सबै १५ वटै चरणहरूमा गर्नु पर्ने कार्य र सोको आधारहरू उल्लेख गरिएको छ। तर अन्य भागहरूमा भने सबै चरणमा गर्नु पर्ने कार्यहरूको पुनर्लेखन नगरी सम्बन्धित कसूरमा आकर्षित हुने चरणहरू भाग -१ मा उल्लेख भए बमोजिम गर्ने गरी उल्लेख गरिएको छ। भाग -१ मा उल्लेख गरेको भन्दा पृथक व्यवस्था गर्नु परेकोमा भने सम्बन्धित भागमा छुट्टै व्यवस्था गरिएको छ।
- यस सामान्य मार्गदर्शनमा सजाय निर्धारणको क्रममा गर्नु पर्ने कार्यहरूलाई १५ वटा चरणको तर्कसङ्गत क्रम तय गरिएको भए तापनि कसूरको प्रकृतिका आधारमा यसै मार्गदर्शनमा तय गरिएको क्रमलाई आवश्यकता अनुसार परिवर्तन गरी प्रयोग गर्न सकिनेछ।
- कुनै कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्नु अघि सजायपूर्वको प्रतिवेदन माग गर्ने आदेश भएकोमा सजाय निर्धारण ऐनको दफा १२, सजाय निर्धारण नियमावलीको नियम ४ तथा बालबालिका सम्बन्धी कानून समेतका आधारमा सरकारी वकिल वा कसूरदारको कानून व्यवसायीले सजायपूर्वको प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था रहेको छ। त्यसरी पेश भएको प्रतिवेदनका सम्बन्धमा सरकारी वकिल वा कसूरदारको कानून व्यवसायी वा कसूरदार वा कसूरदार बालबालिकाको हकमा निजको संरक्षकले लिखित राय पेश गरेमा त्यस्तो प्रतिवेदन तथा लिखित रायलाई अवस्था अनुसार यसै सामान्य मार्गदर्शनको तेस्रो, चौथो, छैठौँ, सातौँ, आठौँ, बाहौँ, तेहौँ र चौधौँ चरणमा विचार गर्न सकिनेछ।

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन

- अपराध संहिताको भाग-१, परिच्छेद-३ मा उल्लिखित कसूरको गम्भीरता बढाउने तथा घटाउने सबै अवस्थाहरू भ्रष्टाचार सम्बन्धी प्रत्येक कसूरमा समान रूपमा सान्दर्भिक नहुने हुँदा सम्बन्धित कसूरको प्रकृतिलाई मध्यनजर गरी गम्भीरता बढाउने तथा घटाउने सान्दर्भिक अवस्थाहरूमात्र यस मार्गदर्शनको त्यस्तो कसूरसँग सम्बन्धित भागमा उल्लेख गरिएको छ।
- ऐनको विभिन्न दफाहरूमा कसूरको मात्राका आधारमा सजाय गर्नु पर्ने व्यवस्था भएको र सोही ऐनको दफा २ को खण्ड (च) मा “कसूरको मात्रा” को परिभाषा दिइएको सन्दर्भमा त्यस्तो कसूरको मात्रा निर्धारण गर्ने आधारहरू अपराध संहिताको दफा ३८ र दफा ३९ मा दिइएका कसूरको गम्भीरता बढाउने र घटाउने अवस्थाकै समरूपको देखिएकोले ती आधारहरूलाई कसूरको गम्भीरता बढाउने तथा घटाउने अवस्थाको रूपमा विरूपण गर्न सकिने गरी यसै सामान्य मार्गदर्शनको पाँचौं चरणमा थप गरिएको छ।
- ऐनको दफा २१ ले भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको उद्योग गर्ने कार्य तथा दफा २२ ले भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको मतियार हुने कार्यलाई अपराधिकरण गरी छुट्टै सजायको व्यवस्था गरेको हुँदा भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको उद्योग गर्ने तथा मतियार हुने कार्यको अपराधिकरण र सजायको सम्बन्धमा अपराध संहिताको भाग-१, परिच्छेद-३ को सामान्य प्रावधान सम्बन्धी व्यवस्था लागू नहुने।
- ऐनको दफा ३ र ७ मा उल्लिखित कसूर बाहेकका अन्य भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको दुरुत्साहन दिने तथा भ्रष्टाचार सम्बन्धी सबै कसूरको आपराधिक षडयन्त्र गर्ने कार्यलाई ऐनले अपराधीकरण गरी छुट्टै सजायको व्यवस्था नगरेको हुँदा भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको आपराधिक षडयन्त्र गर्ने तथा दफा ३ मा उल्लिखित कसूर बाहेकका कसूरको दुरुत्साहन दिने कार्यको अपराधीकरण र सजायका सम्बन्धमा अपराध संहिताको भाग-१, परिच्छेद-३ को सामान्य प्रावधान सम्बन्धी व्यवस्था लागू हुने भएकोले ती कसूर गर्ने कसूरदारलाई सजाय निर्धारण सम्बन्धमा देहाय बमोजिम गरिएको छः-
 - आपराधिक षडयन्त्र** भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको आपराधिक षडयन्त्र गर्ने कार्यको अपराधिकरण तथा सजाय सम्बन्धी छुट्टै व्यवस्था नभई अपराध संहिताको दफा ३३ बमोजिमको सामान्य प्रावधान सम्बन्धी व्यवस्था लागू हुने हुँदा त्यस्तो कसूरको कसूरदारलाई यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१० बमोजिम सजाय निर्धारण गर्नु पर्ने।
 - दुरुत्साहन** ऐनको दफा ३ र ७ मा उल्लिखित कसूर बाहेकका भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको दुरुत्साहन दिने कार्यको अपराधिकरण तथा सजाय सम्बन्धी छुट्टै व्यवस्था नभएकोले अपराध संहिताको दफा ३५ बमोजिमको सामान्य प्रावधान सम्बन्धी व्यवस्था लागू हुने हुँदा त्यस्तो कसूरको कसूरदारलाई यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१० बमोजिम सजाय निर्धारण गर्नु पर्ने।
- यो सामान्य मार्गदर्शन अधिकतम र न्यूनतम सजायको व्यवस्था भएको भ्रष्टाचार सम्बन्धी गम्भीर कसूर गर्ने कसूरदारलाई उपयुक्त सजाय निर्धारण गर्ने प्रयोजनका लागि जारी गरिएको भए तापनि यस सामान्य मार्गदर्शनका विभिन्न चरणहरू ३ वर्षसम्म कैद सजाय हुने भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरमा कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्नको लागि समेत मार्गदर्शक रहनेछन्।
- मुद्दाको तथ्य, कसूरदार एवम् पीडितको अवस्था र परिस्थितिलाई मध्यनजर गर्दा यस सामान्य मार्गदर्शनको कुनै चरण अवलम्बन गर्न नसकिने वा न्यायको रोहमा उपयुक्त नहुने देखेमा फैसलामा सोको कारण खुलाई यस सामान्य मार्गदर्शनको कुनै चरण अवलम्बन नगरी सजाय निर्धारण गर्न बाधा पर्ने छैन।

परिभाषा

विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस सामान्य मार्गदर्शनमा,-

- (क) “कसूरदार” भन्नाले भ्रष्टाचार सम्बन्धी मुद्दामा कसूरदार ठहर भएको प्रतिवादी सम्झनु पर्छ।
- (ख) “कैद सजायको आधार बिन्दु” भन्नाले भ्रष्टाचार सम्बन्धी मुद्दामा कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्ने प्रयोजनका लागि कसूरको गम्भीरता बढाउने अवस्था विद्यमान भएमा कैद सजायको अवधी बढाउने र कसूरको गम्भीरता घटाउने अवस्था विद्यमान भएमा कैद सजायको अवधी घटाउने प्रयोजनका लागि कसूरदारलाई हुन सक्ने सजायको दायराका आधारमा तय गरिएको कैद सजायको सुरुवाती बिन्दु (Starting point) सम्झनु पर्छ।
- (ग) “कैद सजायको दायरा” भन्नाले ऐनको सम्बन्धित दफामा व्यवस्था भएको माथिल्लो र तल्लो सजायको फासला सम्झनु पर्छ।

संक्षिप्त शब्द सूची

अपराध संहिता- ऐन-	मुलुकी अपराध (संहिता) ऐन, २०७४ भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९
पीडित संरक्षण ऐन-	अपराध पीडित संरक्षण ऐन, २०७५
फौजदारी कार्यविधि नियमावली-	मुलुकी फौजदारी कार्यविधि नियमावली, २०७५
फौजदारी कार्यविधि संहिता-	मुलुकी फौजदारी कार्यविधि (संहिता) ऐन, २०७४
सङ्गठित अपराध ऐन-	सङ्गठित अपराध निवारण ऐन, २०७०
सजाय निर्धारण ऐन-	फौजदारी कसूर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४
सजाय निर्धारण नियमावली-	फौजदारी कसूर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) नियमावली, २०७५

विषय सूची

भाग	कसूर	पृष्ठ
भाग-१	राष्ट्रसेवक वा राष्ट्रसेवक हुन लागेको व्यक्ति वा अन्य व्यक्तिले रु.१० लाखभन्दा बढी रु रिसवत लिने वा रिसवत लिन मञ्जूर गर्ने वा रिसवत दिने सम्बन्धी कसूर।	
भाग-२	राष्ट्रसेवकले रु.१० लाखभन्दा बढी रकमको वस्तु वा सेवा खरीद गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा वा ठेक्का पट्टा लिँदा दिँदा वा वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा प्राप्त हुने कमिसन, पारिश्रमिक, दलाली दस्तुर, सुविधा वा लाभ कार्यालयमा दाखिला नगर्ने सम्बन्धी कसूर।	
भाग-३	राजश्व उठाउनु पर्ने कर्तव्य भएको राष्ट्रसेवकले रु. १० लाखभन्दा बढी विगोको राजश्व चुहावट गर्ने वा राजश्व चुहावट गर्न मद्दत पुर्याउने वा आफू समेत सम्लग्न भई दुरुत्साहन दिने सम्बन्धी कसूर।	
भाग-४	राष्ट्रसेवकले आफ्नो ओहोदाको वा सो सम्बन्धी कर्तव्य पालना गर्दा नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थाको सम्पत्तिको लापरवाही वा बदनियत गरी रु. १० लाखभन्दा बढी विगो हिनामिना, हानि नोक्सानी वा दुरुपयोग गर्ने गराउने वा मास्ने वा निजी प्रयोगमा लगाउने सम्बन्धी कसूर।	
भाग-५	राष्ट्रसेवक वा अन्य व्यक्तिले राष्ट्रसेवक वा अन्य व्यक्तिलाई ज्यान मार्ने, अपहरण गर्ने, सम्पत्ति हरण गर्ने, इज्जतमा धक्का पुर्याउने, डर, त्रास वा कानुनी दवाववाट भ्रष्टाचार गर्न लगाउने सम्बन्धी कसूर।	
भाग-६	भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको षडयन्त्र गर्ने वा दुरुत्साहन दिने सम्बन्धी कसूर	

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन

भाग -१

कसूर: राष्ट्रसेवक वा राष्ट्रसेवक हुन लागेको व्यक्ति वा अन्य व्यक्तिले रु.१० लाखभन्दा बढी रु रिसवत लिने वा रिसवत लिन मञ्जूर गर्ने वा रिसवत दिने सम्बन्धी कसूर।

सम्बद्ध कानून: भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९

दफा/उपदफा/खण्ड	कसूर	सजाय
३ (१) (च), (छ), (ज) र (झ), (२) र (३)	रु. १० लाखभन्दा बढी रु २५ लाखसम्म रकम विगो भएको रिसवत रिसवत लिने वा रिसवत लिन मञ्जूर गर्ने वा रिसवत दिने सम्बन्धी कसूर।	२ वर्ष ६ महिनादेखि ४ वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना ।
	रु. २५ लाखभन्दा बढी रु ५० लाखसम्म रकम विगो भएको रिसवत रिसवत लिने वा रिसवत लिन मञ्जूर गर्ने वा रिसवत दिने सम्बन्धी कसूर।	४ वर्षदेखि ६ वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना ।
	रु. ५० लाखभन्दा बढी रु १ करोडसम्म रकम विगो भएको रिसवत रिसवत लिने वा रिसवत लिन मञ्जूर गर्ने वा रिसवत दिने सम्बन्धी कसूर।	६ वर्ष देखि ८ वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना ।
	रु. १ करोड भन्दा बढी जतिसुकै रकम विगो भएको रिसवत रिसवत लिने वा रिसवत लिन मञ्जूर गर्ने वा रिसवत दिने सम्बन्धी कसूर।	८ वर्ष देखि १० वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना ।

पहिलो चरण: (कसूरको वर्ग यकीन गर्ने) यस कसूरमा कसूरदारलाई हुने कैद सजायको तल्लो र माथिल्लो दुवै हद तथा विगो बमोजिमको निश्चित जरावानाको व्यवस्था सम्बन्धित दफामा नै रहेको र सजायको दायरा धेरै फराकिलो नरहेको कारण यस कसूरमा सजाय निर्धारणको प्रयोजनका लागि कसूरको वर्ग विभाजन नगरिएको हुँदा यस कसूरका हकमा यो चरण आकर्षित नहुने।

दोस्रो चरण: (कैद सजायको आधार विन्दु यकिन गर्ने) सम्बन्धित दफामा भएको सजायको दायराका आधारमा यस कसूरको कसूरदारलाई कैद सजाय निर्धारण गर्ने प्रयोजनका लागि देहाय बमोजिम कैद सजायको आधार विन्दु यकिन गर्ने।

कसूरको वर्ग	कसूर	कैद सजायको आधार विन्दु	कैद सजायको दायरा (Range)
-	रु. १० लाखभन्दा बढी रु २५ लाखसम्म रकम विगो भएको रिसवत रिसवत लिने वा रिसवत लिन मञ्जूर गर्ने वा रिसवत दिने सम्बन्धी कसूर।	३ वर्ष ३ महिना कैद	२ वर्ष ६ महिनादेखि ४ वर्षसम्म कैद
-	रु. २५ लाखभन्दा बढी रु ५० लाखसम्म रकम विगो भएको रिसवत रिसवत लिने वा रिसवत लिन मञ्जूर गर्ने वा रिसवत दिने सम्बन्धी कसूर।	५ वर्ष कैद	४ वर्षदेखि ६ वर्षसम्म कैद
-	रु. ५० लाखभन्दा बढी रु १ करोडसम्म रकम विगो भएको रिसवत रिसवत लिने वा रिसवत लिन मञ्जूर गर्ने वा रिसवत दिने सम्बन्धी कसूर।	७ वर्ष कैद	६ वर्ष देखि ८ वर्षसम्म कैद
-	रु. १ करोड भन्दा बढी जतिसुकै रकम विगो भएको रिसवत रिसवत लिने वा रिसवत लिन मञ्जूर गर्ने वा रिसवत दिने सम्बन्धी कसूर।	९ वर्ष कैद	८ वर्ष देखि १० वर्षसम्म कैद

तेस्रो चरण:

(सजायको उद्देश्य विचार गर्ने) यस कसूरमा कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा सजाय निर्धारण ऐनको दफा १३ बमोजिम देहायका कुनै वा सबै उद्देश्य विचार गर्ने।

सजायका उद्देश्य
<ul style="list-style-type: none"> ▪ कसूर गर्न कसूरदार वा अन्य व्यक्तिलाई हतोत्साहित गर्ने, ▪ समाज वा समुदायलाई सुरक्षा गर्ने, ▪ पीडितलाई क्षतिपूर्ति सहित न्याय प्रदान गर्ने, ▪ कसूरदारलाई समाजमा पुनस्थापना गर्न सहयोग गर्ने वा सुधार गर्ने, ▪ कसूरदारलाई समाजबाट अलग राख्ने, ▪ कसूरदारलाई आफ्नो कार्यप्रति पश्चाताप बोध गराई पीडित व्यक्ति वा समुदायलाई हानि नोक्सानी भएको छ भन्ने कुराको अनुभूति गराउने, ▪ कानूनद्वारा निषेधित आचरणको निन्दा गर्ने।

चौथो चरण:

(समग्रतामा सजाय निर्धारण) यस कसूरमा कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा देहायका सिद्धान्तहरूको अवलम्बन गर्ने।

सजाय निर्धारण गर्ने आधार
<p>सजाय निर्धारण ऐनको दफा ११ को उपदफा (२),</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ दुई वा सोभन्दा बढी कामबाट कैन कसूर हुने रहेछ र त्यस्ता काम मध्ये कुनै एक काम छुट्टै कसुर हुने रहेछ भने सबैभन्दा बढी सजाय हुने कसूरमा मात्र सजाय गर्ने। <p>सजाय निर्धारण ऐनको दफा १४,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ कसूरको गम्भीरता र कसूरदारको दोषको मात्रा अनुसार सजाय समानुपातिक भन्दा बढी सजाय नगर्ने, ▪ सजायको उद्देश्य प्राप्त गर्न आवश्यक हुने भन्दा चर्को सजाय नगर्ने, ▪ उस्तै परिस्थितिमा घटेको कसूरको अर्को कसूरदारलाई पहिले दिइएको सजायसग अमिल्दो वा असमान सजाय हुन नहुने गरी सजाय निर्धारण गर्ने। ▪ एकभन्दा बढी कसूरको लागि सजाय गर्दा वा कुनै कसूरमा सजाय भोगी रहेको कसूरदारलाई अर्को कसूर बापत सजाय गर्दा समग्र सजाय उचित र समानुपातिकभन्दा बढी हुन नहुने गरी सजाय निर्धारण गर्ने। ▪ कसूरको अनुपातमा अन्य सजाय नै पर्याप्त हुने देखिएमा कैद सजाय नगर्ने। <p>सजाय निर्धारण ऐनको दफा १५ बमोजिम देहायका कुरालाई आधार लिने:-</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ कसूरको गम्भीरता र कसूरदारको दोषको मात्रा, ▪ कसूर गर्दाको परिस्थिति, ▪ कसूरको गम्भीरता बढाउने वा घटाउने अवस्थाहरू, ▪ कसूरदारको आचरण र विगतको कृत्याकलाप, ▪ जघन्य वा गम्भीर प्रकृतिका कसूर गर्ने कसूरदारलाई कैद सजाय, ▪ पटके कसूरदारलाई पछिल्लो कसूर बापत हुने सजायको दोब्बर थप सजाय, ▪ समाज वा समुदायलाई खतरा हुने कसूरदारलाई कैद सजाय, ▪ कुनै सरकारी कार्यालय वा सार्वजनिक वा सङ्गठित संस्थाको पद वा ओहदामा बहाल रही त्यस्तो पद वा ओहोदाको दुरुपयोग गरी कसूर गर्ने कसूरदारलाई त्यस्तो कसूरमा हुने सजायको डेढी सजाय।

पाँचौं चरण:

(कसूरको गम्भीरता बढाउने वा घटाउने अवस्था विश्लेषण गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा अपराध सहिताको दफा ३८ बमोजिम कसूरको गम्भीरता बढाउने तथा दफा ३९ बमोजिम कसूरको गम्भीरता घटाउने विद्यमान अवस्थाहरूको विश्लेषण गर्ने।

कसूरको गम्भीरता बढाउने अवस्था	कसूरको गम्भीरता घटाउने अवस्था
<ul style="list-style-type: none"> ▪ विश्वासको दुरुपयोग गरी कसूर गरेको, ▪ कुनै सार्वजनिक पदको लाभ उठाई वा दुरुपयोग गरी कसूर गरेको, ▪ सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्तिले आफ्नो पदीय कर्तव्य पालन गर्न लागेकोमा बाधा पुर्याउने वा निजलाई कुनै गैरकानूनी काम गर्न लगाउने नियतले कसूर गरेको, ▪ कुनै सरकारी कार्यालय, सार्वजनिक कार्यालय वा धार्मिक स्थलमा कसूर गरेको, ▪ पाँच वा पाँचभन्दा बढी व्यक्तिहरू समूहमा आवद्ध भई कसूर गरेको, ▪ सार्वजनिक शान्ति खलबलिएको, बाढी, पहिरो, भूकम्प वा त्यस्तै प्रकृतिको दैवी प्रकोप भएको महामारी फैलिएको, अनिकाल परेको वा त्यस्तै किसिमको अन्य कुनै सङ्कटको लाभ लिई कसूर गरेको, ▪ हातहतियार वा विषालु वा विष्फोटक पदार्थ साथमा लिई वा प्रयोग गरी वा विद्युत प्रवाह गरी वा विद्युतीय उपकरण प्रयोग गरी कसूर गरेको वा हातहतियार वा विषालु वा विष्फोटक पदार्थ लिएको मानिसको मद्दतबाट कसूर गरेको, ▪ एक पटक कैद सजाय पाएको कसूरदारले पुनः कसूर गरेको, ▪ कुनै पारितोषिक वा आश्वासन वा लाभको प्रलोभन पाउन कसूर गरेको, ▪ आफ्नो संरक्षण वा नियन्त्रणमा जिम्मामा रहेको सम्पत्तिको विरुद्ध कसूर गरेको, ▪ आफ्नो संरक्षण वा नियन्त्रणमा रहेको व्यक्तिलाई प्रयोग गरी कसूर गरेको, ▪ कसैलाई क्रुर यातना, अमानवीय वा अपमानजन्य व्यवहार गरी कसूर गरेको, ▪ एकै वारदातमा एकभन्दा बढी कसूर गरेको, ▪ एकै वारदातमा एकभन्दा बढी व्यक्तिका विरुद्ध कसूर गरेको, ▪ कसैलाई अपहरण गरी वा शरीर बन्धक लिई कसूर 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ कसूरदारको उमेर अठार वर्षभन्दा कम वा पचहत्तर वर्षभन्दा माथि भएको, ▪ कसूरदारको कसूर गर्ने नियत नभएको, ▪ कसूरदारले स्वेच्छाले कसूर स्वीकार गरेको वा त्यस्तो कसूर गरे बापत पश्चाताप गरेको, ▪ कसूरदारले सम्बन्धित अधिकारी समक्ष आत्मसमर्पण गरेको, ▪ शारीरिक, मानसिक तथा अपाङ्गताको कारणले गर्दा कसूरदारको क्षमता हास भएको, ▪ पीडित पक्ष र समाजलाई हुन गएको हानि, नोक्सानीको मात्रा उल्लेखनीय नदेखिएको, ▪ अदालतमा साँचो कुरा व्यक्त गरी न्यायिक प्रकृत्यामा सहयोग पुर्याएको, ▪ कसूर स्वीकार गरी भविष्यमा फौजदारी कसूर नगर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गरेको,

<p>गरेको,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ थुना, हिरासत, कैद वा नियन्त्रणमा रहेको व्यक्ति विरुद्ध कसूर गरेको, ▪ कुनै व्यक्तिको सुरक्षाको कर्तव्य भएका व्यक्तिले आफूले सुरक्षा गर्नु पर्ने व्यक्तिको विरुद्ध कसूर गरेको, ▪ नियोजित वा सङ्गठित रूपमा कसूर गरेको, ▪ पचहत्तर वर्षमाथिको वृद्धावस्था वा शारीरिक वा मानसिक अस्वस्थताले गर्दा होस ठेगानमा नरहेको वा अपाङ्गताको कारणले आफ्नो बचाउ गर्न सक्ने स्थितिमा नभएको व्यक्ति वा बालबालिकालाई प्रयोग गरी कसूर गरेको, ▪ सवारी साधन, विमान दुर्घटना वा प्राकृतिक प्रकोप पर्दा उद्धार गर्ने काममा खटिँदा कसूर गरेको, ▪ एकपटक कुनै कसूरबाट पीडित भैसकेको व्यक्तिका विरुद्ध सोही कसूरदारले अर्को कसूर गरेको, ▪ कसुर गरेको वा गर्ने उद्योग गरेको अवस्था, परिस्थिति र त्यस्तो कसुरको गाम्भीर्यता, ▪ कसुर गर्ने वा गर्न उद्योग गर्ने व्यक्तिको नियत, योग्यता, ओहदा र हैसियत, वा ▪ कसूरदारको उमेर, लैङ्गिक स्थिति, व्यक्तिगत, सामाजिक साँस्कृतिक पृष्ठभूमि, कसूर गर्दाको परिस्थिति, कसूर गर्नु अधिको चालचलन लगायतका तर्कसङ्गत रूपमा देखिएका अन्य कुरा। 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ कसैको बहकाउ वा दवावमा अपराध गरेको, ▪ कसुर गरेको वा गर्ने उद्योग गरेको अवस्था, परिस्थिति र त्यस्तो कसुरको गाम्भीर्यता, ▪ कसुर गर्ने वा गर्न उद्योग गर्ने व्यक्तिको नियत, योग्यता, ओहदा र हैसियत, वा ▪ कसूरदारको उमेर, लैङ्गिक स्थिति, व्यक्तिगत, सामाजिक साँस्कृतिक पृष्ठभूमि, कसूर गर्दाको परिस्थिति, कसूर गर्नु अधिको चालचलन लगायतका तर्कसङ्गत रूपमा देखिएका अन्य कुरा।
--	---

छैठौँ चरण:

सातौँ चरण:

आठौँ चरण:

(कैद यकिन गर्ने) यस कसूरका कसूरदारलाई कसूर गरेबापत के कति कैदको सजाय हुने हो यकिन गर्ने।
 (जरिबाना यकिन गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई कसूर गरेबापत विगो बमोजिम जरिबाना हुने भएकोले कसूरमा निर्धारण भएको विगो बमोजिम जरिबाना निर्धारण गर्ने।
 (थप सजाय हुने भए निर्धारण गर्ने) यस कसूरका कसूरदारलाई देहाय बमोजिम थप सजाय हुन सक्ने अवस्था भए थप सजाय निर्धारण गर्ने।

थप सजाय हुन सक्ने अवस्था
<p>अपराध संहिताको,</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ दफा ४३ बमोजिम एउटै वारदातमा एकभन्दा बढी कसूर गरेको वा भिन्न भिन्न वारदातमा भिन्न भिन्न कसूर गरेको अवस्था भएमा डेढी सजाय हुने। ▪ दफा ४४ बमोजिम कुनै कसूरमा सजाय पाएको व्यक्तिले त्यस्तो सजाय भुक्तान गरेको वा माफी पाएको ५ वर्ष अवधी पूरा नहुँदै अर्को गम्भीर कसूर गरेमा पछिल्लो पटक गरेको कसूरमा हुने सजायको दोब्बरसम्म सजाय हुने। ▪ दफा १९७ को उपदफा (३) बमोजिम यो कसूर गर्न सजिलो पार्ने नियतले बेहोस पार्ने कार्य भएको र त्यस्तो कसूर भइसकेको रहेछ भने त्यस्तो कसूर बापत १ वर्षसम्म कैद र रु १० हजारसम्म जरिबाना सजाय थप हुने। ▪ दफा २१४ को उपदफा (२) बमोजिम कसैले अपहरण गरी वा शरीर बन्धक लिई वा

	<p>अपहरण गरी शरीर बन्धक लिई यो कसूर गरेको रहेछ भने निजलाई यस कसूर बापतको सजायमा दफा २१४ को उपदफा (१) बमोजिमको सजाय थप हुने।</p> <p>ऐनको,</p> <ul style="list-style-type: none"> दफा २४ बमोजिम संवैधानिक अङ्ग वा निकायका पदाधिकारी, राष्ट्रपतिबाट मनोनयन वा नियुक्त हुने पदाधिकारी, नेपाल सरकारका विशिष्ट श्रेणी वा सो सरहका पदाधिकारी, सार्वजनिक संस्थाका प्रमुख, महाप्रबन्धक वा सो सरहका पदाधिकारीले यो कसूर गरेमा त्यस्तो कसूरमा हुने सजायमा ३ वर्षसम्म थप सजाय हुने। <p>सङ्गठित अपराध ऐनको,</p> <ul style="list-style-type: none"> दफा ९ को उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिम यो कसूर सङ्गठित रूपमा गरेको भएमा प्रचलित कानून बमोजिम हुने सजायको अतिरिक्त ५० प्रतिशत थप सजाय हुने।
नवौँ चरणः	<p>(सजायमा छुट दिने) दफा ५५ बमोजिम यो कसूरमा अनुसन्धानको काम कारवाहीमा सहयोग गर्ने अभियुक्तलाई अनुसन्धान अधिकारीले आफ्नो साक्षीको रूपमा प्रस्तुत गरी सजायको माग दावीमा पूर्ण वा आंशिक छुट दिने गरी अभियोग दावी भएमा भए फौजदारी कार्यविधि नियमावलीको नियम १९ बमोजिम कसूरदारलाई हुने सजाय किटान गरी अभियोग दावी लिए बमोजिमको सजायमा छुट दिई सजाय निर्धारण गर्ने।</p>
दशौँ चरणः	<p>(कसूरसँग सम्बन्धित सम्पत्ति वा साधन जफत)</p> <ul style="list-style-type: none"> ऐनको दफा ३ बमोजिम लिई सकेको रिसवत समेत जफत हुने। ऐनको दफा ४७ बमोजिम यो कसूर गरी आर्जन गरेको तथा सोबाट बढे बढाएको अन्य सम्पत्ति आफ्नो वा अरु कसैको नाममा राखेको प्रमाणित भएमा त्यस्तो सम्पत्ति जफत हुने।
एघारौँ चरणः	<p>(विगो निर्धारण गर्ने) यो कसूर गर्ने कसूरदारलाई विगो बमोजिम जरिवाना हुने व्यवस्था भएकोले जरिवाना यकीन गर्ने प्रयोजनका लागि कसूरदारले गरेको कसूरको विगो निर्धारण गर्नु पर्ने।</p>
बाह्रौँ चरणः	<p>(क्षतिपूर्ति तथा क्षतिपूर्ति शुल्क)</p> <ul style="list-style-type: none"> यस कसूरबाट पीडितलाई क्षतिपूर्ति भराई दिने व्यवस्था नभएको हुँदा यो चरण आकर्षित नहुने। फैसला गर्दा पीडित संरक्षण ऐनको दफा ४१ बमोजिम लाग्ने क्षतिपूर्ति शुल्क समेत निर्धारण गर्नु पर्ने।
तेह्रौँ चरणः	<p>(अन्य आदेश) फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १५५ वा सजाय निर्धारण ऐनको दफा २२, २४, २५, २६ वा २७ बमोजिम आदेश हुन नसक्ने भएकोले आकर्षित नहुने।</p>
चौधौँ चरणः	<p>(नैतिक पतन हुने नहुने घोषणा गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई नैतिक पतन हुने अवस्था विद्यमान भए वा नभएको सम्बन्धमा देहायका आधारमा विश्लेषण गरी नैतिक पतन हुने वा नहुने अवस्थाको घोषणा गर्ने।</p> <ul style="list-style-type: none"> नैतिक पतन देखिने अभियोगमा सजाय पाएको मानिने कानूनी व्यवस्था (जस्तै: बालबालिका सम्बन्धी ऐन, २०७५ को दफा ६७ को उपदफा (२) तथा लिखतहरूको गोप्यता सम्बन्धी ऐन, २०३९ को दफा १२ को उपदफा (२))। सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्त (जस्तै: ने.काप.२०३० को नि.नं. ७७४ मा डाका र खूनको अपराध सामाजिक नैतिकता विरुद्धको अपराध हुने/समाजको नैतिक मूल्य वा आदेशलाई

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन

कुनै निरपेक्ष र अपरिवर्तनीय विषयबस्तु जस्तो गरी कुनै एउटा समाजमा कायम रहेको नैतिक मूल्य वा आदर्शको आधारमा सधैं र सबै परिस्थितिका लागि नैतिक पतन देखिने फौजदारी अपराधको किटुवा सूची तयार गरी स्पष्टीकरण वा परिभाषा दिन खोज्नु उचित नहुने/ हाम्रो कानूनी व्यवस्थाले त्यस्तो अपराध छुटाउने कार्य न्यायिक विवेकमा छोडेको छ र न्यायकर्ताले पनि विषय र सन्दर्भलाई विचार गरेर मात्र त्यससम्बन्धमा कुनै निष्कर्षमा पुग्नु पर्ने।

- ने.का.प. २०६७ निर्णय नं. ८५०७ मा महिलालाई इच्छाविपरीत अनतिक्रम्य शरीरको पवित्रताको अपहरण गरी जबरजस्ती करणी गर्नु कानूनविपरीत मात्र नभई गम्भीर अपराध पनि भएकाले सभ्य मानव समाजले यस्तो कार्यलाई नैतिकता विहीन कार्य मान्दछ। यस्तो नैतिकता विपरीतको कार्यलाई नै नैतिक पतन देखिने फौजदारी अपराध मान्नुपर्ने।
- त्यसै गरी ने.का.प.२०७३ को नि.नं. ९७०६ मा सामान्यतः समाजले गम्भीर एवं क्रूर मानेका सामाजिक सम्बन्ध, सौहार्दता एवं सद्भावलाई प्रतिकूल असर पार्ने र मनसायपूर्वक गरिएका हत्या, जबरजस्ती करणी, मानव बेचबिखन, लागु औषधको कारोबार, कित्ते जालसाजी, ठगी, भ्रष्टाचार, अपहरण, जबरजस्ती चन्दा असुली, डाँका चोरी, खोटा चलन, कर छली, अदालती कार्यमा हस्तक्षेप, नाबालक एवं आश्रित विरुद्धका कसुर, बहुविवाह जस्ता कसुरमा नैतिकताका प्रश्नहरू सन्निहित हुन्छन् र अपराध गर्दाको परिस्थिति, मनस्थिति, कसुरदारको व्यवहार र पीडित एवं समाजउपर परेको असर हेरी सोही मुद्दा वा अन्य मुद्दाको परिप्रेक्ष्यमा नैतिक पतन देखिने अपराध हो वा होइन भनी यकिन गर्न सकिने हुन्छ।)

पन्ध्रौं चरणः

(आधार र कारण सहितको फैसला) फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १३१ र सजाय निर्धारण ऐनको दफा १७ मा अदालतको फैसला वा आदेशमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू उल्लेख भएको सन्दर्भमा यसै मार्गदर्शन बमोजिम निर्धारण गरिएको सजाय र सान्दर्भिक कुराहरूलाई समेत सिलसिलेवार रूपमा प्रष्ट खुलाई फैसला वा आदेश तयार गर्नु पर्ने।

फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १३१	सजाय निर्धारण ऐनको दफा १७
<ul style="list-style-type: none"> ▪ मुद्दाको संक्षिप्त विवरण तथा सोसँग सम्बन्धित आवश्यक कुरा, ▪ मुद्दामा कुनै कानून व्यवसायीले बहस गरेको भए त्यस्तो बहसको मुख्य मुख्य बुँदा, ▪ मुद्दाका पक्षहरूले पेश गरेको प्रमाण, ती प्रमाणको विश्वसनियता वा खण्डनीय, त्यसको आधार, प्रमाणको पर्याप्तता वा अपर्याप्तता, ▪ मुद्दामा कुनै पक्षले कुनै कानूनी प्रश्न उठाएको भए त्यस सम्बन्धी कुरा, ▪ कसूर ठहर हुने वा नहुने आधार तथा त्यसको कारण, 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ सजाय गर्नु पर्ने कारण, ▪ जरिवानाको सजाय निर्धारण गर्दा कसूरदारले बुझाउनु पर्ने जरिवानाको रकम, जरिवाना बुझाउनु पर्ने मिति, किस्ताबन्दीमा बुझाउन पाउने भए त्यस्तो कुरा र जरिवाना नतिरे बापत हुन सक्ने कैद सजाय, ▪ कैद सजाय निर्धारण गर्दा कैदको अवधि, थुनामा रहेको मिति, कैद भुक्तान हुने मिति, ▪ सामुदायिक सेवा गर्ने आदेश भएकोमा सेवाको किसिम, अवधि, समय र सेवा नगरे बापत हुन सक्ने सजाय, ▪ सुधार गृह वा पुनस्थापना केन्द्रमा कैद सजाय भुक्तान गर्ने गरी सजाय निर्धारण गर्दा त्यस्तो गृह वा केन्द्रमा बस्नु पर्ने अवधि, पालना गर्नु पर्ने शर्त र त्यस्तो शर्त उल्लङ्घन गरे बापत हुन सक्ने सजाय, ▪ कसूरदारलाई प्यारोलमा छोड्न सकिने वा नसकिने,

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन

<ul style="list-style-type: none">▪ पुनरावेदन लाग्ने वा नलाग्ने र पुनरावेदन गर्नु पर्ने अदालत,▪ अन्य आवश्यक कुराहरु ।	<ul style="list-style-type: none">▪ कैद निलम्बन हुने भए कति अवधिसम्म निलम्बन हुने,▪ अदालतले उपयुक्त ठानेको अन्य आवश्यक कुरा ।
--	--

१३

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन

भाग -२

कसूर: राष्ट्रसेवकले रु.१० लाखभन्दा बढी रकमको वस्तु वा सेवा खरीद गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा वा ठेक्का पट्टा लिँदा दिँदा वा वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा प्राप्त हुने कमिसन, पारिश्रमिक, दलाली दस्तुर, सुविधा वा लाभ कार्यालयमा दाखिला नगर्ने सम्बन्धी कसूर।

सम्बद्ध कानून: भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९

दफा	कसूर	सजाय
६	राष्ट्रसेवकले सरकार वा सार्वजनिक संस्थालाई आवश्यक पर्ने रु.१० लाखभन्दा बढी रु. २५ लाखसम्म रकमको वस्तु वा सेवा खरीद गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा वा ठेक्का पट्टा लिँदा दिँदा वा सरकार वा सार्वजनिक संस्थाले उत्पादन गरेको वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा प्राप्त हुने कुनै कमिसन, पारिश्रमिक, दलाली दस्तुर, सुविधा वा लाभ कार्यालयमा दाखिला नगर्ने सम्बन्धी कसूर।	२ वर्ष ६ महिनादेखि ४ वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना ।
	राष्ट्रसेवकले सरकार वा सार्वजनिक संस्थालाई आवश्यक पर्ने रु.२५ लाखभन्दा बढी रु. ५० लाखसम्म रकमको वस्तु वा सेवा खरीद गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा वा ठेक्का पट्टा लिँदा दिँदा वा सरकार वा सार्वजनिक संस्थाले उत्पादन गरेको वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा प्राप्त हुने कुनै कमिसन, पारिश्रमिक, दलाली दस्तुर, सुविधा वा लाभ कार्यालयमा दाखिला नगर्ने सम्बन्धी कसूर।	४ वर्षदेखि ६ वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना ।
	राष्ट्रसेवकले सरकार वा सार्वजनिक संस्थालाई आवश्यक पर्ने रु.५० लाखभन्दा बढी रु. १ करोडसम्म रकमको वस्तु वा सेवा खरीद गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा वा ठेक्का पट्टा लिँदा दिँदा वा सरकार वा सार्वजनिक संस्थाले उत्पादन गरेको वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा प्राप्त हुने कुनै कमिसन, पारिश्रमिक, दलाली दस्तुर, सुविधा वा लाभ कार्यालयमा दाखिला नगर्ने सम्बन्धी कसूर।	६ वर्ष देखि ८ वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना ।
	राष्ट्रसेवकले सरकार वा सार्वजनिक संस्थालाई आवश्यक पर्ने रु.१ करोडभन्दा बढी जतिसुकै रकमको वस्तु वा सेवा खरीद गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा वा ठेक्का पट्टा लिँदा दिँदा वा सरकार वा सार्वजनिक संस्थाले उत्पादन गरेको वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा प्राप्त हुने कुनै कमिसन, पारिश्रमिक, दलाली दस्तुर, सुविधा वा लाभ कार्यालयमा दाखिला नगर्ने सम्बन्धी कसूर।	८ वर्ष देखि १० वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना ।

पहिलो चरण: (कसूरको वर्ग यकीन गर्ने) यस कसूरमा कसूरदारलाई हुने कैद सजायको तल्लो र माथिल्लो दुवै हद तथा विगो बमोजिमको निश्चित जरावानाको व्यवस्था सम्बन्धित दफामा नै रहेको र सजायको दायरा धेरै फराकिलो नरहेको कारण यस कसूरमा सजाय निर्धारणको प्रयोजनका लागि कसूरको वर्ग विभाजन नगरिएको हुँदा यस कसूरका हकमा यो चरण आकर्षित नहुने।

दोस्रो चरण: (कैद सजायको आधार विन्दु यकिन गर्ने) सम्बन्धित दफामा भएको सजायको दायराका आधारमा यस कसूरको कसूरदारलाई कैद सजाय निर्धारण गर्ने प्रयोजनका लागि देहाय बमोजिम कैद सजायको आधार विन्दु यकिन गर्ने।

कसूरको वर्ग	कसूर	कैद सजायको आधार विन्दु	कैद सजायको दायरा (Range)
-------------	------	------------------------	--------------------------

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन

-	राष्ट्रसेवकले सरकार वा सार्वजनिक संस्थालाई आवश्यक पर्ने रु.१० लाखभन्दा बढी रु. २५ लाखसम्म रकमको वस्तु वा सेवा खरीद गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा वा ठेक्का पट्टा लिँदा दिँदा वा सरकार वा सार्वजनिक संस्थाले उत्पादन गरेको वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा प्राप्त हुने कुनै कमिसन, पारिश्रमिक, दलाली दस्तुर, सुविधा वा लाभ कार्यालयमा दाखिला नगर्ने सम्बन्धी कसूर।	३ वर्ष ३ महिना कैद	२ वर्ष ६ महिनादेखि ४ वर्षसम्म कैद
	राष्ट्रसेवकले सरकार वा सार्वजनिक संस्थालाई आवश्यक पर्ने रु.२५ लाखभन्दा बढी रु. ५० लाखसम्म रकमको वस्तु वा सेवा खरीद गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा वा ठेक्का पट्टा लिँदा दिँदा वा सरकार वा सार्वजनिक संस्थाले उत्पादन गरेको वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा प्राप्त हुने कुनै कमिसन, पारिश्रमिक, दलाली दस्तुर, सुविधा वा लाभ कार्यालयमा दाखिला नगर्ने सम्बन्धी कसूर।	५ वर्ष कैद	४ वर्षदेखि ६ वर्षसम्म कैद
	राष्ट्रसेवकले सरकार वा सार्वजनिक संस्थालाई आवश्यक पर्ने रु.५० लाखभन्दा बढी रु. १ करोडसम्म रकमको वस्तु वा सेवा खरीद गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा वा ठेक्का पट्टा लिँदा दिँदा वा सरकार वा सार्वजनिक संस्थाले उत्पादन गरेको वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा प्राप्त हुने कुनै कमिसन, पारिश्रमिक, दलाली दस्तुर, सुविधा वा लाभ कार्यालयमा दाखिला नगर्ने सम्बन्धी कसूर।	७ वर्ष कैद	६ वर्ष देखि ८ वर्षसम्म कैद
	राष्ट्रसेवकले सरकार वा सार्वजनिक संस्थालाई आवश्यक पर्ने रु.१ करोडभन्दा बढी जतिसुकै रकमको वस्तु वा सेवा खरीद गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा वा ठेक्का पट्टा लिँदा दिँदा वा सरकार वा सार्वजनिक संस्थाले उत्पादन गरेको वस्तु वा सेवा बिक्री गर्दा वा भाडा वा लिजमा लिँदा दिँदा प्राप्त हुने कुनै कमिसन, पारिश्रमिक, दलाली दस्तुर, सुविधा वा लाभ कार्यालयमा दाखिला नगर्ने सम्बन्धी कसूर।	९ वर्ष कैद	८ वर्ष देखि १० वर्षसम्म कैद

तेस्रो चरण:

(सजायको उद्देश्य विचार गर्ने) यस कसूरमा कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा सजाय निर्धारण ऐनको दफा १३ बमोजिमका कुनै वा सबै उद्देश्य विचार गर्ने। सजाय निर्धारण गर्दा विचार गर्नु पर्ने सजायको उद्देश्य यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग-१ को तेस्रो चरणमा दिइएको छ।

- चौथो चरण:** (समग्रतामा सजाय निर्धारण) यस कसूरमा कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा सजाय निर्धारण ऐनको दफा ११ को उपदफा (२), दफा १४ र दफा १५ बमोजिमका आधारमा गर्ने। सजाय निर्धारण गर्दा लिनु पर्ने आधारहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग-१ को चौथो चरणमा दिइएको छ।
- पाँचौं चरण:** (कसूरको गम्भीरता बढाउने वा घटाउने अवस्था विश्लेषण गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा अपराध सहिताको दफा ३८ बमोजिम कसूरको गम्भीरता बढाउने तथा दफा ३९ बमोजिम कसूरको गम्भीरता घटाउने विद्यमान अवस्थाहरूको विश्लेषण गर्ने। कसूरको गम्भीरता बढाउने तथा कसूरको गम्भीरता घटाउने अवस्थाहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग-१ को पाँचौं चरणमा दिइएको छ।
- छैठौं चरण:** (कैद यकिन गर्ने) यस कसूरका कसूरदारलाई कसूर गरेबापत के कति कैदको सजाय हुने हो यकिन गर्ने।
- सातौं चरण:** (जरिबाना यकिन गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई कसूर गरेबापत विगो बमोजिम जरिबाना हुने भएकोले कसूरमा निर्धारण भएको विगो बमोजिम जरिबाना निर्धारण गर्ने।
- आठौं चरण:** (थप सजाय हुने भए निर्धारण गर्ने) यस कसूरका कसूरदारलाई थप सजाय हुन सक्ने अवस्था भए थप सजाय निर्धारण गर्ने। कसूरदारलाई थप सजाय हुन सक्ने अवस्थाहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१ को आठौं चरणमा दिइएको छ।
- नवौं चरण:** (सजायमा छुट दिने) दफा ५५ बमोजिम यो कसूरमा अनुसन्धानको काम कारवाहीमा सहयोग गर्ने अभियुक्तलाई अनुसन्धान अधिकारीले आफ्नो साक्षीको रूपमा प्रस्तुत गरी सजायको माग दावीमा पूर्ण वा आंशिक छुट दिने गरी अभियोग दावी भएमा भए फौजदारी कार्यविधि नियमावलीको नियम १९ बमोजिम कसूरदारलाई हुने सजाय किटान गरी अभियोग दावी लिए बमोजिमको सजायमा छुट दिई सजाय निर्धारण गर्ने।
- दशौं चरण:** (कसूरसँग सम्बन्धित सम्पत्ति वा साधन जफत)
- ऐनको दफा ६ बमोजिम लिएको विगो समेत जफत हुने।
 - ऐनको दफा ४७ बमोजिम यो कसूर गरी आर्जन गरेको तथा सोबाट बढे बढाएको अन्य सम्पत्ति आफ्नो वा अरु कसैको नाममा राखेको प्रमाणित भएमा त्यस्तो सम्पत्ति जफत हुने।
- एघारौं चरण:** (विगो निर्धारण गर्ने) यो कसूर गर्ने कसूरदारलाई विगो बमोजिम जरिबाना हुने व्यवस्था भएकोले जरिबाना यकीन गर्ने प्रयोजनका लागि कसूरदारले गरेको कसूरको विगो निर्धारण गर्नु पर्ने।
- बाह्रौं चरण:** (क्षतिपूर्ति तथा क्षतिपूर्ति शुल्क)
- यस कसूरबाट पीडितलाई क्षतिपूर्ति भराई दिने व्यवस्था नभएको हुँदा यो चरण आकर्षित नहुने।
 - फैसला गर्दा पीडित संरक्षण ऐनको दफा ४१ बमोजिम लाग्ने क्षतिपूर्ति शुल्क समेत निर्धारण गर्नु पर्ने।
- तेह्रौं चरण:** (अन्य आदेश) यस कसूरमा कसूरदारलाई फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १५५ वा सजाय निर्धारण ऐनको दफा २२,२४,२५,२६ वा २७ बमोजिम आदेश हुन नसक्ने भएकोले यो चरण आकर्षित नहुने।
- चौधौं चरण:** (नैतिक पतन हुने नहुने घोषणा गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई नैतिक पतन हुने अवस्था विद्यमान भए वा नभएको सम्बन्धमा विश्लेषण गरी नैतिक पतन हुने वा नहुने अवस्थाको घोषणा गर्ने। नैतिक पतन हुने वा नहुने अवस्थाको विश्लेषण गर्ने आधारहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१ को चौधौं चरणमा दिइएको छ।
- पन्ध्रौं चरण:** (आधार र कारण सहितको फैसला) फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १३१ र सजाय निर्धारण ऐनको दफा १७ मा अदालतको फैसला वा आदेशमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू उल्लेख भएको सन्दर्भमा यसै मार्गदर्शन बमोजिम निर्धारण गरिएको सजाय र सान्दर्भिक कुराहरूलाई समेत सिलसिलेवार रूपमा प्रष्ट खुलाई फैसला वा आदेश तयार गर्नु पर्ने। फैसला वा आदेशमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१ को पन्ध्रौं चरणमा दिइएको छ।

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन

भाग -३

कसूर: राजश्व उठाउनु पर्ने कर्तव्य भएको राष्ट्रसेवकले रु. १० लाखभन्दा बढी राजश्व चुहावट गर्ने वा राजश्व चुहावट गर्न मद्दत पुर्याउने वा आफू समेत सम्लग्न भई दुरुत्साहन दिने सम्बन्धी कसूर।

सम्बद्ध कानून: भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९

दफा	कसूर	सजाय
७	राजश्व उठाउनु पर्ने कर्तव्य भएको राष्ट्रसेवकले रु. १० लाखभन्दा बढी रु. २५ लाखसम्म राजश्व चुहावट गर्ने वा राजश्व चुहावट गर्न मद्दत पुर्याउने वा आफू समेत सम्लग्न भई दुरुत्साहन दिने सम्बन्धी कसूर।	२ वर्ष ६ महिनादेखि ४ वर्षसम्म कैद र चुहावट भएको राजश्वको दोब्बर जरिवाना।
	राजश्व उठाउनु पर्ने कर्तव्य भएको राष्ट्रसेवकले रु. २५ लाखभन्दा बढी रु. ५० लाखसम्म राजश्व चुहावट गर्ने वा राजश्व चुहावट गर्न मद्दत पुर्याउने वा आफू समेत सम्लग्न भई दुरुत्साहन दिने सम्बन्धी कसूर।	४ वर्षदेखि ६ वर्षसम्म कैद र चुहावट भएको राजश्वको दोब्बर जरिवाना।
	राजश्व उठाउनु पर्ने कर्तव्य भएको राष्ट्रसेवकले रु. ५० लाखभन्दा बढी रु. १ करोडसम्म राजश्व चुहावट गर्ने वा राजश्व चुहावट गर्न मद्दत पुर्याउने वा आफू समेत सम्लग्न भई दुरुत्साहन दिने सम्बन्धी कसूर।	६ वर्ष देखि ८ वर्षसम्म कैद र चुहावट भएको राजश्वको दोब्बर जरिवाना।
	राजश्व उठाउनु पर्ने कर्तव्य भएको राष्ट्रसेवकले रु. १ करोडभन्दा बढी जतिसुकै रकमको राजश्व चुहावट गर्ने वा राजश्व चुहावट गर्न मद्दत पुर्याउने वा आफू समेत सम्लग्न भई दुरुत्साहन दिने सम्बन्धी कसूर।	८ वर्ष देखि १० वर्षसम्म कैद र चुहावट भएको राजश्वको दोब्बर जरिवाना।

पहिलो चरण: (कसूरको वर्ग यकीन गर्ने) यस कसूरमा कसूरदारलाई हुने कैद सजायको तल्लो र माथिल्लो दुवै हद तथा विगो बमोजिमको निश्चित जरावानाको व्यवस्था सम्बन्धित दफामा नै रहेको र सजायको दायरा धेरै फराकिलो नरहेको कारण यस कसूरमा सजाय निर्धारणको प्रयोजनका लागि कसूरको वर्ग विभाजन नगरिएको हुँदा यस कसूरका हकमा यो चरण आकर्षित नहुने।

दोस्रो चरण: (कैद सजायको आधार विन्दु यकिन गर्ने) सम्बन्धित दफामा भएको सजायको दायराका आधारमा यस कसूरको कसूरदारलाई कैद सजाय निर्धारण गर्ने प्रयोजनका लागि देहाय बमोजिम कैद सजायको आधार विन्दु यकिन गर्ने।

कसूरको वर्ग	कसूर	कैद सजायको आधार विन्दु	कैद सजायको दायरा (Range)
-	राजश्व उठाउनु पर्ने कर्तव्य भएको राष्ट्रसेवकले रु. १० लाखभन्दा बढी रु. २५ लाखसम्म राजश्व चुहावट गर्ने वा राजश्व चुहावट गर्न मद्दत पुर्याउने वा आफू समेत सम्लग्न भई दुरुत्साहन दिने सम्बन्धी कसूर।	३ वर्ष ३ महिना कैद	२ वर्ष ६ महिनादेखि ४ वर्षसम्म कैद
	राजश्व उठाउनु पर्ने कर्तव्य भएको राष्ट्रसेवकले रु. २५ लाखभन्दा बढी रु. ५० लाखसम्म राजश्व चुहावट गर्ने वा राजश्व चुहावट गर्न मद्दत पुर्याउने वा आफू समेत सम्लग्न भई दुरुत्साहन दिने सम्बन्धी कसूर।	५ वर्ष कैद	४ वर्षदेखि ६ वर्षसम्म कैद
	राजश्व उठाउनु पर्ने कर्तव्य भएको राष्ट्रसेवकले रु. ५० लाखभन्दा बढी रु. १ करोडसम्म राजश्व चुहावट गर्ने वा राजश्व चुहावट गर्न मद्दत	७ वर्ष कैद	६ वर्ष देखि ८ वर्षसम्म कैद

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन

	पुर्याउने वा आफू समेत सम्लग्न भई दुरुत्साहन दिने सम्बन्धी कसूर।		
	राजश्व उठाउनु पर्ने कर्तव्य भएको राष्ट्रसेवकले रु. १ करोडभन्दा बढी जतिसुकै रकमको राजश्व चुहावट गर्ने वा राजश्व चुहावट गर्न मद्दत पुर्याउने वा आफू समेत सम्लग्न भई दुरुत्साहन दिने सम्बन्धी कसूर।	९ वर्ष कैद	८ वर्ष देखि १० वर्षसम्म कैद

- तेस्रो चरण:** (सजायको उद्देश्य विचार गर्ने) यस कसूरमा कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा सजाय निर्धारण ऐनको दफा १३ बमोजिमका कुनै वा सबै उद्देश्य विचार गर्ने। सजाय निर्धारण गर्दा विचार गर्नु पर्ने सजायको उद्देश्य यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग-१ को तेस्रो चरणमा दिइएको छ।
- चौथो चरण:** (समग्रतामा सजाय निर्धारण) यस कसूरमा कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा सजाय निर्धारण ऐनको दफा ११ को उपदफा (२), दफा १४ र दफा १५ बमोजिमका आधारमा गर्ने। सजाय निर्धारण गर्दा लिनु पर्ने आधारहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग-१ को चौथो चरणमा दिइएको छ।
- पाँचौ चरण:** (कसूरको गम्भीरता बढाउने वा घटाउने अवस्था विश्लेषण गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा अपराध सहिताको दफा ३८ बमोजिम कसूरको गम्भीरता बढाउने तथा दफा ३९ बमोजिम कसूरको गम्भीरता घटाउने विद्यमान अवस्थाहरूको विश्लेषण गर्ने। कसूरको गम्भीरता बढाउने तथा कसूरको गम्भीरता घटाउने अवस्थाहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग-१ को पाँचौ चरणमा दिइएको छ।
- छैठौ चरण:** (कैद यकिन गर्ने) यस कसूरका कसूरदारलाई कसूर गरेबापत के कति कैदको सजाय हुने हो यकिन गर्ने।
- सातौ चरण:** (जरिबाना यकिन गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई कसूर गरे बापत चुहावट भएको राजश्व रकमको दोब्बर जरिबाना हुने व्यवस्था भएकोले चुहावट भएको राजश्व रकमको दोब्बर हुने गरी जरिबाना निर्धारण गर्ने।
- आठौ चरण:** (थप सजाय हुने भए निर्धारण गर्ने) यस कसूरका कसूरदारलाई थप सजाय हुन सक्ने अवस्था भए थप सजाय निर्धारण गर्ने। कसूरदारलाई थप सजाय हुन सक्ने अवस्थाहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१ को आठौ चरणमा दिइएको छ।
- नवौ चरण:** (सजायमा छुट दिने) दफा ५५ बमोजिम यो कसूरमा अनुसन्धानको काम कारवाहीमा सहयोग गर्ने अभियुक्तलाई अनुसन्धान अधिकारीले आफ्नो साक्षीको रूपमा प्रस्तुत गरी सजायको माग दावीमा पूर्ण वा आंशिक छुट दिने गरी अभियोग दावी भएमा भए फौजदारी कार्यविधि नियमावलीको नियम १९ बमोजिम कसूरदारलाई हुने सजाय किटान गरी अभियोग दावी लिए बमोजिमको सजायमा छुट दिई सजाय निर्धारण गर्ने।
- दशौ चरण:** (कसूरसँग सम्बन्धित सम्पत्ति वा साधन जफत) ऐनको दफा ४७ बमोजिम यो कसूर गरी आर्जन गरेको तथा सोबाट बढे बढाएको अन्य सम्पत्ति आफ्नो वा अरु कसैको नाममा राखेको प्रमाणित भएमा त्यस्तो सम्पत्ति जफत हुने।
- एघारौ चरण:** (विगो निर्धारण गर्ने) यो कसूर गर्ने कसूरदारलाई चुहावट भएको राजश्व रकमको दोब्बर जरिबाना हुने व्यवस्था भएकोले जरिबाना यकीन गर्ने प्रयोजनका लागि कसूरदारले चुहावट गरेको राजश्व रकम निर्धारण गर्नु पर्ने।
- बाह्रौ चरण:** (क्षतिपूर्ति तथा क्षतिपूर्ति शुल्क)
- यस कसूरबाट पीडितलाई क्षतिपूर्ति भराई दिने व्यवस्था नभएको हुँदा यो चरण आकर्षित नहुने।
 - फैसला गर्दा पीडित संरक्षण ऐनको दफा ४१ बमोजिम लाग्ने क्षतिपूर्ति शुल्क समेत निर्धारण गर्नु पर्ने।
- तेह्रौ चरण:** (अन्य आदेश) फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १५५ वा सजाय निर्धारण ऐनको दफा २२, २४, २५, २६ वा २७ बमोजिम आदेश हुन नसक्ने भएकोले आकर्षित नहुने।

- चौधौँ चरण:** (नैतिक पतन हुने नहुने घोषणा गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई नैतिक पतन हुने अवस्था विद्यमान भए वा नभएको सम्बन्धमा विश्लेषण गरी नैतिक पतन हुने वा नहुने अवस्थाको घोषणा गर्ने। नैतिक पतन हुने वा नहुने अवस्थाको विश्लेषण गर्ने आधारहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१ को चौधौँ चरणमा दिइएको छ।
- पन्ध्रौँ चरण:** (आधार र कारण सहितको फैसला) फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १३१ र सजाय निर्धारण ऐनको दफा १७ मा अदालतको फैसला वा आदेशमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू उल्लेख भएको सन्दर्भमा यसै मार्गदर्शन बमोजिम निर्धारण गरिएको सजाय र सान्दर्भिक कुराहरूलाई समेत सिलसिलेवार रूपमा प्रष्ट खुलाई फैसला वा आदेश तयार गर्नु पर्ने। फैसला वा आदेशमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१ को पन्ध्रौँ चरणमा दिइएको छ।

१९

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन

भाग -४

कसूर: राष्ट्रसेवकले आफ्नो ओहोदाको वा सो सम्बन्धी कर्तव्य पालना गर्दा नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थाको सम्पत्तिको लापरवाही वा बदनियत गरी रु. १० लाखभन्दा बढी विगो हिनामिना, हानि नोक्सानी वा दुरुपयोग गर्ने गराउने वा मास्ने वा निजी प्रयोगमा लगाउने सम्बन्धी कसूर।

सम्बद्ध कानून: भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९

दफा	कसूर	सजाय
१७	राष्ट्रसेवकले आफ्नो ओहोदाको वा सो सम्बन्धी कर्तव्य पालना गर्दा नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थाको सम्पत्तिको लापरवाही वा बदनियत गरी रु. १० लाखभन्दा बढी रु. २५ लाखसम्म विगो हिनामिना, हानि नोक्सानी वा दुरुपयोग गर्ने गराउने वा मास्ने वा निजी प्रयोगमा लगाउने सम्बन्धी कसूर।	२ वर्ष ६ महिनादेखि ४ वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना।
	राष्ट्रसेवकले आफ्नो ओहोदाको वा सो सम्बन्धी कर्तव्य पालना गर्दा नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थाको सम्पत्तिको लापरवाही वा बदनियत गरी रु. २५ लाखभन्दा बढी रु. ५० लाखसम्म विगो हिनामिना, हानि नोक्सानी वा दुरुपयोग गर्ने गराउने वा मास्ने वा निजी प्रयोगमा लगाउने सम्बन्धी कसूर।	४ वर्षदेखि ६ वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना।
	राष्ट्रसेवकले आफ्नो ओहोदाको वा सो सम्बन्धी कर्तव्य पालना गर्दा नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थाको सम्पत्तिको लापरवाही वा बदनियत गरी रु. ५० लाखभन्दा बढी रु. १ करोडसम्म विगो हिनामिना, हानि नोक्सानी वा दुरुपयोग गर्ने गराउने वा मास्ने वा निजी प्रयोगमा लगाउने सम्बन्धी कसूर।	६ वर्ष देखि ८ वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना।
	राष्ट्रसेवकले आफ्नो ओहोदाको वा सो सम्बन्धी कर्तव्य पालना गर्दा नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थाको सम्पत्तिको लापरवाही वा बदनियत गरी रु. १ करोडभन्दा माथि जतिसुकै विगो हिनामिना, हानि नोक्सानी वा दुरुपयोग गर्ने गराउने वा मास्ने वा निजी प्रयोगमा लगाउने सम्बन्धी कसूर।	८ वर्ष देखि १० वर्षसम्म कैद र विगो बमोजिम जरिवाना।

पहिलो चरण: (कसूरको वर्ग यकीन गर्ने) यस कसूरमा कसूरदारलाई हुने कैद सजायको तल्लो र माथिल्लो दुवै हद तथा विगो बमोजिमको निश्चित जरावानाको व्यवस्था सम्बन्धित दफामा नै रहेको र सजायको दायरा धेरै फराकिलो नरहेको कारण यस कसूरमा सजाय निर्धारणको प्रयोजनका लागि कसूरको वर्ग विभाजन नगरिएको हुँदा यस कसूरका हकमा यो चरण आकर्षित नहुने।

दोस्रो चरण: (सजायको आधार विन्दु यकिन गर्ने) सम्बन्धित दफामा भएको सजायको दायराका आधारमा यस कसूरको कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्ने प्रयोजनका लागि देहाय बमोजिम आधार विन्दु यकिन गर्ने।

कसूरको वर्ग	कसूर	कैद सजायको आधार विन्दु	कैद सजायको दायरा (Range)
-	राष्ट्रसेवकले आफ्नो ओहोदाको वा सो सम्बन्धी कर्तव्य पालना गर्दा नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थाको सम्पत्तिको लापरवाही वा बदनियत गरी रु. १० लाखभन्दा बढी रु. २५ लाखसम्म विगो हिनामिना, हानि नोक्सानी वा दुरुपयोग गर्ने गराउने वा मास्ने वा निजी प्रयोगमा लगाउने सम्बन्धी कसूर।	३ वर्ष ३ महिना कैद	२ वर्ष ६ महिनादेखि ४ वर्षसम्म कैद
-	राष्ट्रसेवकले आफ्नो ओहोदाको वा सो सम्बन्धी	५ वर्ष कैद	४ वर्षदेखि ६

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन

	कर्तव्य पालना गर्दा नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थाको सम्पत्तिको लापरवाही वा बदनियत गरी रु. २५ लाखभन्दा बढी रु. ५० लाखसम्म विगो हिनामिना, हानि नोक्सानी वा दुरुपयोग गर्ने गराउने वा मास्ने वा निजी प्रयोगमा लगाउने सम्बन्धी कसूर।		वर्षसम्म कैद
-	राष्ट्रसेवकले आफ्नो ओहोदाको वा सो सम्बन्धी कर्तव्य पालना गर्दा नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थाको सम्पत्तिको लापरवाही वा बदनियत गरी रु. ५० लाखभन्दा बढी रु. १ करोडसम्म विगो हिनामिना, हानि नोक्सानी वा दुरुपयोग गर्ने गराउने वा मास्ने वा निजी प्रयोगमा लगाउने सम्बन्धी कसूर।	७ वर्ष कैद	६ वर्ष देखि ८ वर्षसम्म कैद
-	राष्ट्रसेवकले आफ्नो ओहोदाको वा सो सम्बन्धी कर्तव्य पालना गर्दा नेपाल सरकार वा सार्वजनिक संस्थाको सम्पत्तिको लापरवाही वा बदनियत गरी रु. १ करोडभन्दा माथि जतिसुकै विगो हिनामिना, हानि नोक्सानी वा दुरुपयोग गर्ने गराउने वा मास्ने वा निजी प्रयोगमा लगाउने सम्बन्धी कसूर।	९ वर्ष कैद	८ वर्ष देखि १० वर्षसम्म कैद

तेस्रो चरण: (सजायको उद्देश्य विचार गर्ने) यस कसूरमा कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा सजाय निर्धारण ऐनको दफा १३ बमोजिमका कुनै वा सबै उद्देश्य विचार गर्ने। सजाय निर्धारण गर्दा विचार गर्नु पर्ने सजायको उद्देश्य यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग-१ को तेस्रो चरणमा दिइएको छ।

चौथो चरण: (समग्रतामा सजाय निर्धारण) यस कसूरमा कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा सजाय निर्धारण ऐनको दफा ११ को उपदफा (२), दफा १४ र दफा १५ बमोजिमका आधारमा गर्ने। सजाय निर्धारण गर्दा लिनु पर्ने आधारहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग-१ को चौथो चरणमा दिइएको छ।

पाँचौं चरण: (कसूरको गम्भीरता बढाउने वा घटाउने अवस्था विश्लेषण गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा अपराध सहिताको दफा ३८ बमोजिम कसूरको गम्भीरता बढाउने तथा दफा ३९ बमोजिम कसूरको गम्भीरता घटाउने विद्यमान अवस्थाहरूको विश्लेषण गर्ने। कसूरको गम्भीरता बढाउने तथा कसूरको गम्भीरता घटाउने अवस्थाहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग-१ को पाँचौं चरणमा दिइएको छ।

छैठौं चरण: (कैद यकिन गर्ने) यस कसूरका कसूरदारलाई कसूर गरेबापत के कति कैदको सजाय हुने हो यकिन गर्ने।

सातौं चरण: (जरिबाना यकिन गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई कसूर गरेबापत विगो बमोजिम जरिबाना हुने भएकोले कसूरमा निर्धारण भएको विगो बमोजिम जरिबाना निर्धारण गर्ने।

आठौं चरण: (थप सजाय हुने भए निर्धारण गर्ने) यस कसूरका कसूरदारलाई थप सजाय हुन सक्ने अवस्था भए थप सजाय निर्धारण गर्ने। कसूरदारलाई थप सजाय हुन सक्ने अवस्थाहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१ को आठौं चरणमा दिइएको छ।

नवौं चरण: (सजायमा छुट दिने) दफा ५५ बमोजिम यो कसूरमा अनुसन्धानको काम कारवाहीमा सहयोग गर्ने अभियुक्तलाई अनुसन्धान अधिकारीले आफ्नो साक्षीको रूपमा प्रस्तुत गरी सजायको माग दावीमा पूर्ण वा आंशिक छुट दिने गरी अभियोग दावी भएमा भए फौजदारी कार्यविधि नियमावलीको नियम १९ बमोजिम

कसूरदारलाई हुने सजाय किटान गरी अभियोग दावी लिए बमोजिमको सजायमा छुट दिई सजाय निर्धारण गर्ने।

- दशौं चरण:** (कसूरसँग सम्बन्धित सम्पत्ति वा साधन जफत) ऐनको दफा ४७ बमोजिम यो कसूर गरी आर्जन गरेको तथा सोबाट बढे बढाएको अन्य सम्पत्ति आफ्नो वा अरु कसैको नाममा राखेको प्रमाणित भएमा त्यस्तो सम्पत्ति जफत हुने।
- एघारौं चरण:** (विगो निर्धारण गर्ने) दफा १७ बमोजिम यो कसूर गरी हिनामिना, हानि नोक्सानी वा दुरुपयोग गरेको वा मासेको वा मास्न दिएको सम्पत्ति कसूरदारबाट असुल उपर गरिने व्यवस्था भएकोले सो प्रयोजन तथा जरीवाना निर्धारणको प्रयोजनका लागि हिनामिना, हानि नोक्सानी वा दुरुपयोग गरेको वा मासेको वा मास्न दिएको सम्पत्ति बापतको विगो निर्धारण गर्नु पर्ने।
- बाह्रौं चरण:** (क्षतिपूर्ति तथा क्षतिपूर्ति शुल्क)
- यस कसूरबाट पीडितलाई क्षतिपूर्ति भराई दिने व्यवस्था नभएको हुँदा यो चरण आकर्षित नहुने।
 - फैसला गर्दा पीडित संरक्षण ऐनको दफा ४१ बमोजिम लाग्ने क्षतिपूर्ति शुल्क समेत निर्धारण गर्नु पर्ने।
- तेह्रौं चरण:** (अन्य आदेश) फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १५५ वा सजाय निर्धारण ऐनको दफा २२, २४, २५, २६ वा २७ बमोजिम आदेश हुन नसक्ने भएकोले आकर्षित नहुने।
- चौधौं चरण:** (नैतिक पतन हुने नहुने घोषणा गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई नैतिक पतन हुने अवस्था विद्यमान भए वा नभएको सम्बन्धमा विश्लेषण गरी नैतिक पतन हुने वा नहुने अवस्थाको घोषणा गर्ने। नैतिक पतन हुने वा नहुने अवस्थाको विश्लेषण गर्ने आधारहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१ को चौधौं चरणमा दिइएको छ।
- पन्ध्रौं चरण:** (आधार र कारण सहितको फैसला) फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १३१ र सजाय निर्धारण ऐनको दफा १७ मा अदालतको फैसला वा आदेशमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू उल्लेख भएको सन्दर्भमा यसै मार्गदर्शन बमोजिम निर्धारण गरिएको सजाय र सान्दर्भिक कुराहरूलाई समेत सिलसिलेवार रूपमा प्रष्ट खुलाई फैसला वा आदेश तयार गर्नु पर्ने। फैसला वा आदेशमा खुलाउनु पर्ने कुराहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१ को पन्ध्रौं चरणमा दिइएको छ।

भाग -५

कसूर: राष्ट्रसेवक वा अन्य व्यक्तिले राष्ट्रसेवक वा अन्य व्यक्तिलाई ज्यान मार्ने, अपहरण गर्ने, सम्पत्ति हरण गर्ने, इज्जतमा धक्का पुर्याउने, डर, त्रास वा गैरकानुनी दवावबाट भ्रष्टाचार गर्न लगाउने सम्बन्धी कसूर।

सम्बद्ध कानून: भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९

दफा	कसूर	सजाय
१८	राष्ट्रसेवक वा अन्य कुनै व्यक्तिले राष्ट्रसेवक वा अन्य व्यक्तिलाई ज्यान मार्ने, अपहरण गर्ने, सम्पत्ति हरण गर्ने, इज्जतमा धक्का पुर्याउने, डर, त्रास वा अरु कुनै किसिमको गैरकानुनी दवावबाट ऐन अन्तर्गत सजाय हुने कुनै कसूर गर्न लगाउने सम्बन्धी कसूर।	४ वर्षदेखि ८ वर्षसम्म कैद र रु. १ लाखदेखि ५ लाखसम्म जरिवाना।

पहिलो चरण: (कसूरको वर्ग यकीन गर्ने) यस कसूरमा कसूरदारलाई हुने कैद सजायको तल्लो र माथिल्लो दुवै हद तथा विगो बमोजिमको निश्चित जरावानाको व्यवस्था सम्बन्धित दफामा नै रहेको र सजायको दायरा धेरै फराकिलो नरहेको कारण यस कसूरमा सजाय निर्धारणको प्रयोजनका लागि कसूरको वर्ग विभाजन नगरिएको हुँदा यस कसूरका हकमा यो चरण आकर्षित नहुने।

दोस्रो चरण: (सजायको आधार विन्दु यकिन गर्ने) सम्बन्धित दफामा भएको सजायको दायराका आधारमा यस कसूरको कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्ने प्रयोजनका लागि देहाय बमोजिम आधार विन्दु यकिन गर्ने।

कसूरको वर्ग	कसूर	कैद सजायको आधार विन्दु	कैद सजायको दायरा (Range)
-	राष्ट्रसेवक वा अन्य कुनै व्यक्तिले राष्ट्रसेवक वा अन्य व्यक्तिलाई ज्यान मार्ने, अपहरण गर्ने, सम्पत्ति हरण गर्ने, इज्जतमा धक्का पुर्याउने, डर, त्रास वा अरु कुनै किसिमको गैरकानुनी दवावबाट ऐन अन्तर्गत सजाय हुने कुनै कसूर गर्न लगाउने सम्बन्धी कसूर।	६ वर्ष कैद	४ वर्षदेखि ८ वर्षसम्म कैद

तेस्रो चरण: (सजायको उद्देश्य विचार गर्ने) यस कसूरमा कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा सजाय निर्धारण ऐनको दफा १३ बमोजिमका कुनै वा सबै उद्देश्य विचार गर्ने। सजाय निर्धारण गर्दा विचार गर्नु पर्ने सजायको उद्देश्य यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग-१ को तेस्रो चरणमा दिइएको छ।

चौथो चरण: (समग्रतामा सजाय निर्धारण) यस कसूरमा कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा सजाय निर्धारण ऐनको दफा ११ को उपदफा (२), दफा १४ र दफा १५ बमोजिमका आधारमा गर्ने। सजाय निर्धारण गर्दा लिनु पर्ने आधारहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग-१ को चौथो चरणमा दिइएको छ।

पाँचौ चरण: (कसूरको गम्भीरता बढाउने वा घटाउने अवस्था विश्लेषण गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई सजाय निर्धारण गर्दा अपराध सहिताको दफा ३८ बमोजिम कसूरको गम्भीरता बढाउने तथा दफा ३९ बमोजिम कसूरको गम्भीरता घटाउने विद्यमान अवस्थाहरूको विश्लेषण गर्ने। कसूरको गम्भीरता बढाउने तथा कसूरको गम्भीरता घटाउने अवस्थाहरू यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग-१ को पाँचौ चरणमा दिइएको छ।

छैठौ चरण: (कैद यकिन गर्ने) यस कसूरका कसूरदारलाई कसूर गरेबापत के कति कैदको सजाय हुने हो यकिन गर्ने।

सातौ चरण: (जरिवाना यकिन गर्ने) यस कसूरका कसूरदारलाई कसूर गरेबापत रु १ लाख देखि रु. ५ लाखसम्म जरिवाना हुने व्यवस्था भएकोले उक्त कसूरमा के कति जरिवाना हुने हो यकिन गर्ने।

- कसूरदारलाई हुने जरिवाना यकिन गर्दा सजाय निर्धारण ऐनको दफा १८ बमोजिम देहायका आधारमा गर्ने।

जरिवाना निर्धारण गर्ने आधार

- कसूर र जरिवानाको अधिकतम र न्यूनतम हद विचार गरी निर्धारण गर्ने,
- जरिवाना निर्धारण गर्दा देहायका कुराहरु समेतलाई विचार गर्ने:-
 - कसूरदारको आर्थिक हैसियत र आय आर्जन क्षमता,
 - कसूरदारले गरेको कसूरको कारणबाट अरु व्यक्तिलाई हुन गएको आर्थिक हानी नोक्सानी,
 - कसूरदारले गरेको कसूरको कारणबाट कसूरदार वा निजको परिवारले प्राप्त गरेको लाभ,
 - जरिवानाबाट कसूरदारले पालन पोषण गर्नु पर्ने परिवारलाई पर्ने असर,
 - विगो खुलेकोमा विगो रकम,
 - कसूरदार सङ्गठित संस्था भएमा त्यस्तो संस्थाको आर्थिक हैसियत र कारोबार,
 - दफा ४८ बमोजिमको पीडित राहत कोषमा रकम जम्मा गराउनु पर्ने भए त्यस्तो रकम ।

- आठौँ चरण:** (थप सजाय हुने भए निर्धारण गर्ने) यस कसूरका कसूरदारलाई थप सजाय हुन सक्ने अवस्था भए थप सजाय निर्धारण गर्ने। कसूरदारलाई थप सजाय हुन सक्ने अवस्थाहरु यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१ को आठौँ चरणमा दिइएको छ।
- नवौँ चरण:** (सजायमा छुट दिने) दफा ५५ बमोजिम यो कसूरमा अनुसन्धानको काम कारवाहीमा सहयोग गर्ने अभियुक्तलाई अनुसन्धान अधिकारीले आफ्नो साक्षीको रूपमा प्रस्तुत गरी सजायको माग दावीमा पूर्ण वा आंशिक छुट दिने गरी अभियोग दावी भएमा भए फौजदारी कार्यविधि नियमावलीको नियम १९ बमोजिम कसूरदारलाई हुने सजाय किटान गरी अभियोग दावी लिए बमोजिमको सजायमा छुट दिई सजाय निर्धारण गर्ने।
- दशौँ चरण:** (कसूरसँग सम्बन्धित सम्पत्ति वा साधन जफत) ऐनको दफा ४७ बमोजिम यो कसूर गरी आर्जन गरेको तथा सोबाट बढे बढाएको अन्य सम्पत्ति आफ्नो वा अरु कसैको नाममा राखेको प्रमाणित भएमा त्यस्तो सम्पत्ति जफत हुने।
- एघारौँ चरण:** (विगो निर्धारण गर्ने) यो कसूर गर्ने कसूरदारबाट विगो भराउने वा विगोका आधारमा जरिवाना हुने व्यवस्था समेत नभएको हुँदा यो चरण आकर्षित नहुने।
- बाह्रौँ चरण:** (क्षतिपूर्ति तथा क्षतिपूर्ति शुल्क)
 - यस कसूरबाट पीडितलाई क्षतिपूर्ति भराई दिने व्यवस्था नभएको हुँदा यो चरण आकर्षित नहुने।
 - फैसला गर्दा पीडित संरक्षण ऐनको दफा ४१ बमोजिम लाग्ने क्षतिपूर्ति शुल्क समेत निर्धारण गर्नु पर्ने।
- तेह्रौँ चरण:** (अन्य आदेश) फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १५५ वा सजाय निर्धारण ऐनको दफा २२, २४, २५, २६ वा २७ बमोजिम आदेश हुन नसक्ने भएकोले आकर्षित नहुने।
- चौधौँ चरण:** (नैतिक पतन हुने नहुने घोषणा गर्ने) यस कसूरको कसूरदारलाई नैतिक पतन हुने अवस्था विद्यमान भए वा नभएको सम्बन्धमा विश्लेषण गरी नैतिक पतन हुने वा नहुने अवस्थाको घोषणा गर्ने। नैतिक पतन हुने वा नहुने अवस्थाको विश्लेषण गर्ने आधारहरु यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१ को चौधौँ चरणमा दिइएको छ।
- पन्ध्रौँ चरण:** (आधार र कारण सहितको फैसला) फौजदारी कार्यविधि संहिताको दफा १३१ र सजाय निर्धारण ऐनको दफा १७ मा अदालतको फैसला वा आदेशमा खुलाउनु पर्ने कुराहरु उल्लेख भएको सन्दर्भमा यसै मार्गदर्शन बमोजिम निर्धारण गरिएको सजाय र सान्दर्भिक कुराहरुलाई समेत सिलसिलेवार रूपमा प्रष्ट खुलाई फैसला वा आदेश तयार गर्नु पर्ने। फैसला वा आदेशमा खुलाउनु पर्ने कुराहरु यसै सामान्य मार्गदर्शनको भाग -१ को पन्ध्रौँ चरणमा दिइएको छ।

भाग -६

कसूर: भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूर गर्न षडयन्त्र गर्ने, उद्योग गर्ने, दुरुत्साहन दिने वा मतियार हुने सम्बन्धी कसूर
सम्बद्ध कानून: भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ तथा अपराध संहिताको भाग-१, परिच्छेद-३ (आपराधिक षडयन्त्र, उद्योग, दुरुत्साहन र मतियार)

- ऐनको दफा २१ ले भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको उद्योग गर्ने कार्य तथा दफा २२ ले भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको मतियार हुने कार्यलाई अपराधिकरण गरी छुट्टै सजायको व्यवस्था गरेको हुँदा भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको उद्योग गर्ने तथा मतियार हुने कार्यको अपराधिकरण र सजायको सम्बन्धमा अपराध संहिताको भाग-१, परिच्छेद-३ को सामान्य प्रावधान सम्बन्धी व्यवस्था लागू नहुने।
- ऐनको दफा ३ ले रिसवत लिई, दिई भ्रष्टाचार गर्ने र दफा ७ ले राजश्व चुहावट गरी भ्रष्टाचार गर्ने सम्बन्धी कसूरको दुरुत्साहन दिने कार्यलाई अपराधिकरण गरी छुट्टै सजायको व्यवस्था गरेको हुँदा उल्लिखित दफामा कसूर कायम गरिएको भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको दुरुत्साहन दिने कार्यको अपराधिकरण र सजायको सम्बन्धमा अपराध संहिता दफा ३५ सामान्य प्रावधान सम्बन्धी व्यवस्था लागू नहुने।
- ऐनको दफा ३ र ७ मा उल्लिखित कसूर बाहेकका भ्रष्टाचार सम्बन्धी अन्य कसूरको दुरुत्साहन दिने कार्यलाई ऐनले छुट्टै अपराधिकरण गरी सजायको व्यवस्था नगरेको हुँदा त्यस्ता कसूरको दुरुत्साहन दिने कार्यको अपराधिकरण र सजायको सम्बन्धमा अपराध संहिताको दफा ३५ को सामान्य प्रावधान सम्बन्धी व्यवस्था लागू हुने।
- भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको आपराधिक षडयन्त्र गर्ने कार्यलाई ऐनले छुट्टै अपराधिकरण तथा सजायको व्यवस्था नगरेको हुँदा भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको आपराधिक षडयन्त्रको कार्यको अपराधिकरण र सजायको सम्बन्धमा अपराध संहिताको दफा ३३ को सामान्य प्रावधान सम्बन्धी व्यवस्था लागू हुने।

(क) **भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको आपराधिक षडयन्त्र गर्ने कसूरदारलाई देहाय बमोजिम सजाय निर्धारण गर्नु पर्ने:-**

- आपराधिक षडयन्त्र बमोजिम कसूर भएको भए सो कसूर गरे सरह सजाय हुने अपराध संहिताको दफा ३३ को उपदफा (३) को खण्ड (क) मा व्यवस्था भएकोले भ्रष्टाचार सम्बन्धी जुन कसूर गर्न आपराधिक षडयन्त्र गरेको हो सो कसूरमा यसै सामान्य मार्गदर्शन बमोजिम त्यस्तो कसूर गर्ने कसूरदारलाई निर्धारण गरिने सजाय सरह सजाय निर्धारण गर्ने।
- आपराधिक षडयन्त्र बमोजिम कसूर नभएको भए सो कसूरमा हुने सजायको आधा सजाय हुने व्यवस्था अपराध संहिताको दफा ३३ को उपदफा (३) को खण्ड (घ) मा भएकोले भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको जुन कसूर गर्न आपराधिक षडयन्त्र गरेको हो सो कसूरमा यसै सामान्य मार्गदर्शन बमोजिम त्यस्तो कसूर गर्ने कसूरदारलाई निर्धारण गरिने सजायको आधा सजाय निर्धारण गर्ने।

(ख) **भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूर गर्न दुरुत्साहन दिने कसूरदारलाई देहाय बमोजिम सजाय निर्धारण गर्नु पर्ने:-**

- भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूर गर्न दुरुत्साहन दिए बमोजिम कसूर भएको भए निज स्वयमले कसूर गरे सरह सजाय हुने व्यवस्था दफा ३५ को उपदफा (३) को खण्ड (क) मा भएकोले ऐनको दफा ३ र ७ मा उल्लिखित कसूर बाहेक भ्रष्टाचार सम्बन्धी जुन कसूर गर्न दुरुत्साहन दिएको हो सो कसूरमा यसै सामान्य मार्गदर्शन बमोजिम त्यस्तो कसूर गर्ने कसूरदारलाई निर्धारण गरिने सजाय सरह सजाय निर्धारण गर्ने।
- दुरुत्साहन दिए बमोजिम कसूर भईनसकेकोमा सो कसूरका लागि तोकिएको सजायको आधा सजाय हुने व्यवस्था दफा ३५ को उपदफा (३) को खण्ड (ख) मा भएकोले ऐनको दफा ३ र ७ मा उल्लिखित कसूर बाहेक भ्रष्टाचार सम्बन्धी जुन कसूर गर्न दुरुत्साहन दिएको हो सो कसूरमा यसै सामान्य मार्गदर्शन बमोजिम निर्धारण गरिने सजायको आधा सजाय निर्धारण गर्ने।

नोट

- कसूरदार सरह वा आधा सजाय निर्धारण गर्दा कैद तथा जरीवाना दुवै प्रकारको सजायमा लागू हुने गरी गर्नु पर्ने।

भ्रष्टाचार सम्बन्धी कसूरको सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन

सजाय निर्धारण सम्बन्धी सामान्य मार्गदर्शन तयारी समिति

डा. आनन्दमोहन भट्टराई, न्यायाधीश, सर्वोच्च अदालत	संयोजक
अनिलकुमार सिन्हा, न्यायाधीश, सर्वोच्च अदालत	सदस्य
टेकप्रसाद ढुङ्गाना, न्यायाधीश, उच्च अदालत पाटन, हेटौँडा इजलास	सदस्य
दुर्गाप्रसाद ढुङ्गेल, न्यायाधीश, मोरङ्ग जिल्ला अदालत	सदस्य
डा. श्रीप्रकाश उप्रेती, न्यायाधीश, भक्तपुर जिल्ला अदालत	सदस्य
सञ्जीवराज रेग्मी, सह-न्यायाधिवक्ता, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	सदस्य
लालबहादुर कुँवर, रजिस्ट्रार, सर्वोच्च अदालत	सदस्य सचिव

२७